

บทที่ 5

บทสรุป

การประเมินโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ซึ่งศึกษาเฉพาะการฝึกอบรมนักร้องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการประเมิน

1. เพื่อประเมินกระบวนการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมครูประถมศึกษา ในโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา เฉพาะฝึกอบรมนักร้องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อประเมินพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในขณะที่เข้ารับการฝึกอบรมนักร้องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมนักร้องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. เพื่อประเมินความเชื่อ เกี่ยวกับแนวพัฒนาการเรียนการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมนักร้องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
5. เพื่อประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมนักร้องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
6. เพื่อศึกษาประเมินผลผู้เข้ารับการฝึกอบรมนักร้องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในด้านความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงานของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมนักร้องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
7. เพื่อศึกษาสภาพการสนับสนุนส่งเสริมและอุปสรรคต่อการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมนักร้องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กลุ่มตัวอย่างประชากร

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรม นำร่องจำนวน 98 คน และนักเรียนจำนวน 60 คน ในกลุ่มโรงเรียนบางพระ อำเภอ ศรีราชา จังหวัดชลบุรี

วิธีการประเมิน

1. ประเมินกระบวนการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมครูประถมศึกษา ในโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ในการฝึกอบรมนำร่องในภาคตะวันออก แบ่งการประเมินเป็น 2 ประการ คือ
 - 1.1 วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม กับความจำเป็นในการฝึกอบรม โดยกำหนดเกณฑ์ไว้ดังนี้คือ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร การฝึกอบรมมีความสอดคล้องกับความจำเป็นในการฝึกอบรมทุกข้อ
 - 1.2 วิเคราะห์กระบวนการจัดเตรียมการฝึกอบรมเปรียบเทียบกับ ระบบการฝึกอบรมที่เป็นสากล โดยกำหนดเกณฑ์ไว้ว่า มีกระบวนการจัดเตรียมการ ฝึกอบรมครบตามระบบการฝึกอบรมที่เป็นสากล
2. ประเมินพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำร่องในภาคตะวันออก ในขณะฝึกอบรม โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม สังเกตพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในขณะฝึกอบรม ซึ่งกำหนดเกณฑ์ไว้ว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนมีส่วนร่วมในการ ฝึกอบรมทุกกิจกรรมของการฝึกอบรม ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้
3. ประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำร่องในภาคตะวันออก ที่มีต่อการฝึกอบรม โดยใช้แบบสอบถามให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตอบหลังจากฝึกอบรม สิ้นสุด ซึ่งกำหนดเกณฑ์ไว้ว่า จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างต่ำร้อยละ 75 มีความ พึงพอใจที่ต่อการฝึกอบรมในแต่ละข้อของแบบสอบถาม
4. ประเมินความเชื่อเกี่ยวกับแนวพัฒนาการเรียนการสอนของผู้เข้ารับ การฝึกอบรมนำร่องในภาคตะวันออก โดยใช้แบบวัดความเชื่อเกี่ยวกับแนวการพัฒนา

การเรียนการสอนให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม ซึ่งกำหนดเกณฑ์ไว้ว่า ค่าเฉลี่ยของการวัดความเชื่อเกี่ยวกับแนวทางการเรียนการสอนหลังการฝึกอบรมมากกว่าค่าเฉลี่ยของการวัดความเชื่อก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. ประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำร่องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้แบบสอบถามรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรม ซึ่งกำหนดเกณฑ์ไว้ว่า ค่าเฉลี่ยของการทดสอบหลังการฝึกอบรมมากกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าเฉลี่ยการทดสอบหลังการฝึกอบรมมากกว่าค่าเฉลี่ยของการทดสอบก่อนการฝึกอบรมไม่ต่ำกว่า 15% ของคะแนนเต็ม

6. ติดตามประเมินผลผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำร่องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในด้านความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดย

6.1 ใช้แบบสังเกต สังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูจำนวน 12 คน หลังจากทีครูผ่านการฝึกอบรมไปแล้วเป็นเวลา 1 เดือน โดยสังเกตครูคนละ 4 ครั้ง คือ ภาคเช้า 2 ครั้ง และภาคบ่าย 2 ครั้ง การสังเกตครั้งหนึ่ง ๆ ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง

6.2 ใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมตอบหลังจากครูที่ผ่านการฝึกอบรมไปแล้ว เป็นเวลา 1 เดือน

6.3 ใช้แบบสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน โดยสัมภาษณ์นักเรียนที่เรียนกับครูที่ถูกสังเกต ห้องเรียนละ 5 คน เป็นจำนวนทั้งสิ้น 60 คน

7. ศึกษาสภาพการสนับสนุนส่งเสริมและอุปสรรคต่อการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำร่องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สรุปผลการประเมิน

1. ผลการประเมินโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ซึ่งศึกษาเฉพาะการฝึกอบรมนักร้องในภาคตะวันออก มีสาระสำคัญ ดังนี้คือ

1.1 วัตถุประสงค์ของหลักสูตรการฝึกอบรมสอดคล้องกับความจำเป็นในการฝึกอบรมทุกประการ และมีกระบวนการจัดเตรียมการฝึกอบรมครบถ้วนตามระบบการศึกษาที่เป็นสากล

1.2 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนักร้องในภาคตะวันออก มีส่วนร่วมในกิจกรรมการฝึกอบรมทุกกิจกรรมโดยเฉลี่ยร้อยละ 95.41 ซึ่งไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมทุกกิจกรรมของการฝึกอบรม ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

1.3 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนักร้องในภาคตะวันออก มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการฝึกอบรม 24 ข้อ ในจำนวน 28 ข้อ ซึ่งไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่า จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างต่ำร้อยละ 75 มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการฝึกอบรมของแต่ละข้อในแบบสอบถาม

1.4 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนักร้องในภาคตะวันออกมีความเชื่อเกี่ยวกับแนวการเรียนการสอนหลังการฝึกอบรมมากกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

1.5 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนักร้องในภาคตะวันออกมีความรู้หลังการฝึกอบรมมากกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แต่คะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นไม่ถึง 15% ของคะแนนเต็ม ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

1.6 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมตั้งแต่ร้อยละ 81.25 ถึงร้อยละ 96.62 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ผลการศึกษาศาภาพการ สนับสนุนส่งเสริมและอุปสรรคต่อการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมนักร้องในภาคตะวันออก พบว่า ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมนักร้องส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอนไปในทางที่ดีขึ้นอยู่ในระดับมาก นอกจากการนำชุดฝึกอบรมมาศึกษาอีกและการใช้สื่อ

การสอนเพิ่มขึ้น ครูปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ทางค่านการนิเทศ พบว่า ครูผู้เข้ารับ
การฝึกอบรมได้รับการนิเทศเกี่ยวกับการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน
อยู่ในระดับปานกลาง นอกจากการติดตามผลการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้
และครูใหญ่นิเทศติดตามผลการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ทางค่านการสนับสนุน
ทางวิชาการ พบว่า ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำร่องได้รับการสนับสนุนทางวิชาการ
อยู่ในระดับปานกลาง นอกจากการดูแลห้องเรียนอยู่ในสภาพดีมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ทางค่านอัตราเวลาสอน พบว่า จำนวนชั่วโมงที่สอนและจำนวนนักเรียนที่รับผิดชอบ
อยู่ในระดับปานกลาง นอกจากการได้รับมอบหมายงานอื่นให้ทำนอกเหนือจากการ
ปฏิบัติการสอนอยู่ในระดับมาก ทางค่านขวัญและกำลังใจ พบว่า ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรม
นำร่องได้รับการบำรุงขวัญและกำลังใจอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากการส่งเสริมของ
ผู้บริหารให้ครูเข้ารับการฝึกอบรมสัมมนา เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถอยู่ในระดับมาก
และค่านการประเมินประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครู พบว่า ครูผู้เข้ารับการ
ฝึกอบรมได้รับการประเมินประสิทธิภาพการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง นอกจาก
การได้รับการประเมินจากหน่วยเหนือมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการประเมิน

1. ผลการประเมินกระบวนการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมครูประถมศึกษา
พบว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรการฝึกอบรมมีความสอดคล้องกับความจำเป็นในการ
ฝึกอบรมทุกประการ และมีกระบวนการจัดเตรียมการฝึกอบรมครบถ้วนตามระบบการ
ฝึกอบรมที่เป็นสากลทั้ง 11 ประการ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ที่เป็นเช่นนั้น
เพราะว่า ผู้เชี่ยวชาญและคณะปฏิบัติงานโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอน
ของครูประถมศึกษา ได้มีขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ
โดยมีการศึกษาวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาของ
การใช้หลักสูตรประถมศึกษาและการฝึกอบรมครูประถมศึกษา รวบรวมความคิดเห็น
และข้อเสนอจากผู้ทรงคุณวุฒิ นำมาเลือกหัวข้อ จักล้ากับความสำคัญของเนื้อหาและกำหนด
เนื้อหาในหลักสูตรการฝึกอบรม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
ม.ป.ป. : 4-9) ทำให้ได้เนื้อหาสาระในหลักสูตรที่เหมาะสมที่จะนำไปใช้ฝึกอบรม

ครูประถมศึกษา และสอดคล้องกับความต้องการของโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพ การเรียนการสอนของครูประถมศึกษาที่โครงการให้ครูประศึกษามีคุณธรรม รู้จัก เทคนิควิธีการ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรประถมศึกษา สามารถนำไปปรับปรุงการเรียนการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ น.ป.ป. : 1) จึงสรุปได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญ และคณะปฏิบัติงานโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ได้มีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมครูประถมศึกษาได้อย่างเป็นระบบและเหมาะสม ที่จะนำไปใช้ฝึกอบรมครูประถมศึกษา เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของ ครูประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ผลการประเมินพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในขณะ

ฝึกอบรมนำร่องในภาคตะวันออก พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในกิจกรรม การฝึกอบรมทุกคนไม่ครบทุกกิจกรรมในการฝึกอบรมที่กำหนดไว้ ซึ่งไม่เป็นไปตาม เกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมทุกกิจกรรม ในการฝึกอบรมที่กำหนดไว้ จากการประเมิน พบว่า กิจกรรมที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ทุกคนเข้าร่วม ได้แก่ การศึกษาชุดฝึกอบรมการเข้าร่วมกิจกรรมประเมินผลประจำวัน การศึกษาแบบโทรทัศน์ และการรายงานจากชุดฝึกอบรมที่เป็น เช่นนี้ เพราะว่า กิจกรรม ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมทุกคนนั้นเป็นกิจกรรมหลักของการฝึกอบรมและสามารถ ศึกษาด้วยตนเองหรือนั่งฟังได้ โดยเฉพาะการศึกษาชุดฝึกอบรมด้วยตนเองนั้น ผู้เข้ารับ การฝึกอบรมให้ความสนใจและตั้งใจศึกษามาก อาจเป็นเพราะเนื้อหาสาระ รูปเล่ม ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษาทุกคน และเหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ ในช่วงสุดท้ายของการฝึกอบรมในแต่ละวันจะมีการประเมินผลประจำวัน ซึ่งเป็นการ ประเมินปากเปล่า โดยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตอบคำถามของผู้ดำเนินการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจึงสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาชุดฝึกอบรมทุกคน เพราะ เกรงว่าเมื่อถูกเรียกให้ตอบคำถามแล้วตนเองจะตอบไม่ได้

สำหรับกิจกรรมที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมไม่ครบทุกคน ได้แก่ การ มาเข้ารับการฝึกอบรมทันตามกำหนดเวลา การเข้าร่วมกิจกรรมยามเช้า การเข้าร่วม กิจกรรมนันทนาการ และการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรม ที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่า กิจกรรมเหล่านี้ต้องเข้าร่วมโดยการร้องเพลง แข่งขัน หรือแสดงท่าทางประกอบ

ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ไม่กล้าแสดงออกไม่เข้าร่วม โดยเฉพาะผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่อายุน้อยจะหลีกเลี่ยงกิจกรรมเหล่านี้ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางคนหลบมานั่งเสียเฉย ๆ ไม่ยอมเข้าร่วม เมื่อพบว่ากิจกรรมนั้นเป็นวิธีการคัดเลือกให้ชอกมาพูดหรือแสดงท่าทางต่าง ๆ ส่วนทางด้านการมาเข้ารับการฝึกอบรมทันตามกำหนดเวลานั้น พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมาเข้ารับการฝึกอบรมทันตามกำหนดเวลาในวันแรกเท่านั้น ส่วนวันที่ 2, 3, 4 และ 5 มีผู้มาเข้ารับการฝึกอบรมทันตามกำหนดเวลา ร้อยละ 97.96, 97.96, 87.76 และ 88.78 ตามลำดับ จากการสอบถามศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาศรีราชา ได้รับคำตอบว่า ผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมมาสายนั้นเพราะบ้านอยู่ไกล ต้องใช้เวลาเดินทางมาก สำหรับการศึกษาศิลปะ เรื่องการสร้างบรรยากาศ ในช่วงที่ 2 วันที่ 2 นั้น ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าร่วมร้อยละ 77.55 เพราะผู้เข้ารับการฝึกอบรมบางส่วนห่วงการเตรียมตัว รายงานผลการศึกษาศึกษาฝึกอบรม ซึ่งแต่ละโรงเรียนให้ความสนใจการรายงานมาก ทำให้เกิดการแข่งขันเพื่อแสดงผลงานของโรงเรียนของคน จึงไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาศิลปะ

จากพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำร่องดังกล่าว จึงทำให้ผลการประเมินพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในขณะที่เข้ารับการฝึกอบรมไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ที่มีต่อการฝึกอบรมนำร่องในภาคตะวันออก พบว่า จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจที่ต่อการฝึกอบรมไม่ครบทุกข้อในแบบสอบถาม ซึ่งไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่า จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างต่ำร้อยละ 75 มีความพึงพอใจที่ต่อการฝึกอบรมในแต่ละข้อในแบบสอบถาม กล่าวคือ จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจที่ต่อการฝึกอบรมจำนวน 24 ข้อ ในแบบสอบถามตั้งแต่ร้อยละ 79.91 ถึงร้อยละ 100.00 และมีความพึงพอใจที่ไม่ดีต่อการฝึกอบรมจำนวน 4 ข้อในแบบสอบถามตั้งแต่ร้อยละ 46.39 ถึงร้อยละ 62.50 หากด้านความพึงพอใจที่ต่อการฝึกอบรมนั้น พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจที่ต่อการฝึกอบรมในเรื่องของการที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ทราบและเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ ความสามารถในการจัดฝึกอบรมของผู้ดำเนินการฝึกอบรม วิธีการฝึกอบรม ชุคฝึกอบรม สถานที่ และการศึกษาที่ได้รับ

ความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอนที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่าผู้ดำเนินการฝึกอบรมได้มีการชี้แจงให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของโครงการก่อนการฝึกอบรม ผู้ดำเนินการฝึกอบรมโดยส่วนรวมมีความสามารถในการจัดฝึกอบรมทั้งในเรื่องการจัดกิจกรรม ความเอาใจใส่และเป็นกันเองกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางบ้านสถานที่ พบว่า มีขนาดกว้างพอเหมาะแก่จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีแสงสว่างพอเหมาะและอากาศถ่ายเทดี สำหรับวิธีการฝึกอบรมนั้น ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่าเป็นวิธีการฝึกอบรมที่ดี เพราะเป็นวิธีการใหม่ที่ใช้ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง และชุดฝึกอบรมมีรูปเล่ม และภาพประกอบสวยงามมาก ประกอบกับเนื้อหาสาระของชุดฝึกอบรมมีประโยชน์และน่าสนใจมาก สำหรับรายละเอียดของความพึงพอใจที่ไม่ดีต่อการฝึกอบรมมีดังนี้คือ

ในข้อที่ 19 ของแบบสอบถาม พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่ ร้อยละ 56.70 มีความพึงพอใจที่ไม่ดีต่อการฝึกอบรมในด้านการมีความสุขในขณะศึกษาชุดฝึกอบรมจากสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและจากการวิเคราะห์แบบสอบถามปลายเปิด พบว่า บรรยากาศในขณะศึกษาชุดฝึกอบรมเคร่งเครียด เพราะต้องศึกษาชุดฝึกอบรมด้วยตนเองวันละหลายเล่ม และเนื้อหาในชุดฝึกอบรมแต่ละเล่มมาก และผู้ดำเนินการฝึกอบรมได้มอบชุดฝึกอบรมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไปศึกษาที่บ้านอีก จึงเป็นการศึกษาชุดฝึกอบรมติดต่อกันเป็นเวลานาน และใช้เวลาส่วนใหญ่ในการศึกษาชุดฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่าวันที่ 3 ของการฝึกอบรมรู้สึกหนักเกินไป และอาจจะเป็นผลมาจากความตั้งใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่สนใจศึกษาชุดฝึกอบรมมาก ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้บรรยากาศในขณะศึกษาชุดฝึกอบรมเคร่งเครียด

ในข้อที่ 20-21 ของแบบสอบถาม พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่ ร้อยละ 48.96 และร้อยละ 62.50 ตามลำดับ มีความพึงพอใจที่ไม่ดีต่อการฝึกอบรมในด้านความน่าสนใจของชุดฝึกอบรม เทปโทรทัศน์ สไลด์ และแผ่นโปร่งใส และในด้านความพอเพียงของเทปโทรทัศน์ สไลด์และแผ่นโปร่งใส สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า เทปโทรทัศน์ สไลด์ ที่นำมาฉายส่วนมากมีเนื้อหาไม่ตรงกับที่กำหนดไว้ในชุดฝึกอบรม เพราะทางคณะปฏิบัติงานยังผลิตสื่อเหล่านี้ไม่ทัน ทำให้ต้องขอยืมหรือยืมสำเนาจากหน่วยงานอื่นมาใช้แทน เป็นผลให้เนื้อเรื่องไม่ตรงกับกำหนดการฝึกอบรมและไม่สอดคล้องกับเนื้อหาในชุดฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

เห็นว่าบางเรื่องยากเกินไปและเคยศึกษามาก่อนแล้ว จึงเห็นว่าสื่อเหล่านี้ไม่น่าสนใจ สำหรับการฉายสไลด์ในช่วงที่ 2 วันที่ 1 เรื่องกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอนนั้น ปรากฏว่า เครื่องฉายซึกซ์ของทำให้ไม่ได้ฉายคือนำรายการต่อไปมาจึกแทน ส่วน แผ่นโปรงใสก็มีข้อบกพร่องคือ คณะปฏิบัติงานเขียนข้อความสรุปเนื้อหาจากซึกซ์ฝึกอบรมทั่วเล็กน้อย และมีแสงรบกวนทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมองเห็นได้ไม่ชัดเจน จากสาเหตุเหล่านี้ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่าสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรมไม่น่าสนใจ และมีจำนวนไม่เพียงพอ

ในข้อที่ 22 ของแบบสอบถาม พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่ร้อยละ 46.39 มีความพึงพอใจที่ไม่ดีในค่านของความเหมาะสมของเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม จากการวิเคราะห์ข้อความปลายเปิดพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่า การจึกช่วงเวลาในการฝึกอบรมยังไม่เหมาะสม ให้เวลาศึกษาน้อยแค่ซึกซ์ฝึกอบรมมีมาก วันที่ 3 ของการฝึกอบรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่าหนักเกินไปเพราะวันที่ 2 มีการบ้านมาก และจึกฝึกอบรมในวันเสาร์-อาทิตย์ด้วย สำหรับการจึกช่วงเวลาให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำไปปฏิบัติที่โรงเรียนนั้น ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเห็นว่าไม่เพียงพอ ควรจะขยายเวลาในการฝึกอบรมให้มากกว่าเดิม จะเห็นได้ว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความพึงพอใจระดับที่ไม่ดีเกี่ยวกับการมีความสุขในขณะที่ฝึกอบรม ความน่าสนใจของซึกซ์ฝึกอบรม เทปโทรทัศน์ สไลด์ และแผ่นโปรงใส ความเพียงพอของเทปโทรทัศน์ สไลด์ และแผ่นโปรงใส และความเหมาะสมของเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม แต่มีความพึงพอใจที่ดีต่อวิธีการฝึกอบรมร้อยละ 79.71 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์เพียงเล็กน้อย คงจะเป็นผลมาจากความพึงพอใจในระดับที่ไม่ดีในประเด็นดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ฉะนั้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมจึงเห็นว่าเวลาและสื่อที่ใช้ยังไม่เหมาะสม แต่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมครั้งนี้มีประโยชน์ ซึ่งจะเห็นได้จากผลการประเมินความพึงพอใจข้อที่ 11 พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจในประเด็นที่ว่า ถ้ามีการฝึกอบรมแบบนี้อีกจะแนะนำให้เพื่อนครุมาเข้ารับการฝึกอบรมด้วย

จากสภาพดังกล่าว จึงทำให้ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อการฝึกอบรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

4. ผลการประเมินความเชื่อเกี่ยวกับแนวพัฒนาการเรียนการสอนของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำร่องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้คะแนน

เฉลี่ยของการวัดความเชื่อหลังการฝึกอบรมมากกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่า คะแนนเฉลี่ยของการวัดความเชื่อหลังการฝึกอบรมมากกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าผลการฝึกอบรมทำให้ครูมีความต้องการที่จะพัฒนาการเรียนการสอนของตนให้ดียิ่งขึ้น มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในวิชาชีพครูเพิ่มมากขึ้น เพราะการฝึกอบรมครั้งนี้ได้เน้นให้ครูตระหนักถึงคุณธรรมของครู สร้างศรัทธาในวิชาชีพครูและให้ครูตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบของครู (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป. : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ประกอบกับกระบวนการฝึกอบรมยังได้เสนอแนะกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้ครู เห็นแนวทางและวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะนำไปใช้กับนักเรียน เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความเชื่อเกี่ยวกับแนวพัฒนาการเรียนการสอนเพิ่มขึ้นก็เพราะว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำร่องในกลุ่มโรงเรียนบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ส่วนใหญ่ร้อยละ 75.26 มีวุฒิทางการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่ร้อยละ 30.53 มีอายุราชการในระหว่าง 6-10 ปี และส่วนใหญ่ร้อยละ 36.08 ปฏิบัติการสอนอยู่ในระหว่าง 21-25 ชั่วโมง จากสภาพพื้นฐานดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพร้อมและมีประสบการณ์ทางการสอนที่อยู่แล้ว เมื่อเข้ารับการฝึกอบรมจึงมีความเชื่อ เกี่ยวกับแนวพัฒนาการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น

5. ผลการประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำร่องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้คะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แต่จากการเปรียบเทียบผลต่างของคะแนนก่อนและหลังการฝึกอบรม ปรากฏว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้คะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.73 ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ระบุไว้ว่า ผลต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการฝึกอบรมจะต้องเพิ่มขึ้นร้อยละ 15 ของคะแนนเต็ม เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมร้อยละ 91.75 ได้คะแนนเพิ่มขึ้นจากก่อนฝึกอบรม โดยได้คะแนนเพิ่มขึ้นตั้งแต่ 1 ถึง 15 คะแนน มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมร้อยละ 4.12 ได้คะแนนลดลงจากก่อนการฝึกอบรม โดยได้คะแนนลดลงตั้งแต่ 1 ถึง 7 คะแนน และมีผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้คะแนนเท่าเดิมร้อยละ 4.12 ผลที่ได้แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าอัตราการเพิ่มของคะแนนจะไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แต่เมื่อสังเกตจากจำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ที่ไต่คะแนนเพิ่มขึ้นมีเป็นจำนวนถึงร้อยละ 91.75 ดังนั้นการที่ความรู้ของผู้เข้ารับ การฝึกอบรมไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้อาจจะมีสาเหตุมาจาก ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้อง ศึกษาชุดฝึกอบรมหลายเล่มในเวลาอันจำกัด ทำให้มีเวลาศึกษาไม่พอเพียง จึงทำให้ เกิดความเครียดและอ่อนเพลีย โดยเฉพาะการกำหนดให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมศึกษา ชุดฝึกอบรมเล่มละ 1 ชั่วโมงนั้น บางคนก็ศึกษาจบไม่ทันเวลา เมื่อหมดเวลาก็ต้อง หยุดศึกษา และความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละคนก็ไม่เท่ากัน ผู้เข้ารับการฝึก อบรมที่อายุมากก็จะศึกษาได้ช้า ประกอบกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้สึกอ่อนเพลีย และเหนื่อยจากการศึกษาชุดฝึกอบรมมาทั้งวัน ต้องมาศึกษาชุดฝึกอบรมเป็นการบ้านอีก การเรียนรู้จึงไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ตลอดจนผู้ดำเนินการฝึกอบรมบางท่าน บรรยายสรุปเนื้อหาจากชุดฝึกอบรมไม่ชัดเจน และผู้เข้ารับการฝึกอบรมมองแผ่นใส ที่เขียนคำบรรยายสรุปเนื้อหาจากชุดฝึกอบรมไม่ชัดเจน ทำให้ขาดความสนใจจึงได้ เนื้อหาสาระของชุดฝึกอบรมไม่สมบูรณ์

6. ผลการติดตามประเมินผลผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในด้านความรู้ที่ ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงานของครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำร่องในภาคตะวันออกเฉียง พบว่า ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมที่ตั้งไว้ตั้งแต่ ร้อยละ 81.25 ถึงร้อยละ 96.62 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่า ครูจัดกิจกรรม การเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมที่ตั้งไว้อย่างน้อยร้อยละ 80 ของ จำนวนกิจกรรมที่ระบุไว้ในการฝึกอบรม จากการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนของครูจำนวน 12 คน จากการสอบถามผู้เข้ารับการฝึกอบรมและจากการ สัมภาษณ์นักเรียนจำนวน 60 คน เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ของครู พบว่าครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมได้ตามเกณฑ์ ที่กำหนดไว้ ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำร่องในภาคตะวันออกเฉียง ส่วนใหญ่มีวุฒิทางการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีถึงร้อยละ 75.26 มีความรู้และ ประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่บ้างแล้ว เมื่อได้เข้ารับ การฝึกอบรม จึงมีความตั้งใจและสนใจศึกษาเป็นผลให้ครูนำกิจกรรมไปใช้ได้ตาม วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ประกอบกับผู้บริหารคือ ผู้อำนวยการ ภาครประถมศึกษา จังหวัดชลบุรี และหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอศรีราชาให้ความสนใจการฝึกอบรม ครั้งนี้มาก โดยเฉพาะผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดชลบุรีได้มาเป็นประธาน และได้กล่าวในพิธีเปิด-ปิดการฝึกอบรมด้วย ตลอดจนมานั่งสังเกตการฝึกอบรม

อยู่เป็นประจำ ทางค่านักศึกษานี้แห่งของอำเภอสรีราชาก็ได้ให้ความสนใจการฝึกอบรมครั้งนี้เป็นอย่างดี จึงเป็นการบำรุงขวัญและกำลังใจให้แก่ครูที่จะนำกิจกรรมการเรียนการสอนจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานและปรับปรุงการสอนของคนให้ดียิ่งขึ้น

ผลการศึกษาสภาพการสนับสนุนส่งเสริมและอุปสรรคต่อการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมนาร่องในภาคตะวันออกพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนาร่องในภาคตะวันออกมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอนไปในทางที่ดีขึ้นอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่ นำชุดฝึกอบรมมาศึกษาอีกและนำความรู้มาใช้ในการเรียนการสอน ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอนโดยเตรียมการสอนใช้สื่อการสอน ใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้รับการฝึกอบรมมา และได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นจากการฝึกอบรมมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของชนิก ทองขวัญะ (2525 : 120) ที่พบว่า หลังจากการฝึกอบรมไปแล้ว ครูได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบดีขึ้นและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อารมภ์ ปรีคาสวรรณ (25257 : 79-128) ที่พบว่า หลังจากการฝึกอบรมไปแล้วครูจัดกิจกรรมที่ได้รับการฝึกอบรมไปใช้สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม และหลังจากการฝึกอบรมไปแล้วครูได้สร้างสื่อการสอนเพิ่มเติม

ในด้านการได้รับการนิเทศเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนนั้น พบว่า ครูส่วนใหญ่ได้รับการนิเทศอยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ ครูใหญ่มีการประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนและนิเทศติดตามผลการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของนิตยา ปรีชาหาญ (2523 : 4-5) ที่พบว่า กระบวนการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนหน่วยงานเบื้องบนได้มีการนิเทศและมีการติดตามผลการนำความรู้ไปใช้อยู่ในระดับมาก

ในด้านการได้รับการสนับสนุนทางค่านักวิชาการ พบว่า ครูผู้เข้ารับการฝึกอบรมนาร่องส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนทางวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อำนวยพร วงษ์ถนอม (2521 : 87) ที่พบว่า การสนับสนุนทางวิชาการ

มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับการสนับสนุนทางค่านิชาการนี้ควรจะได้มีการสนับสนุนให้มากกว่าเดิม เพราะการสนับสนุนทางค่านิชาการจะช่วยเพิ่มพูนประสิทธิภาพการเรียนการสอน

ทางค่านิชาการและกำลังใจในการปฏิบัติงาน พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำร่องได้รับการบำรุงขวัญและกำลังใจอยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับการพิจารณาความดีความชอบโดยผู้บริหารใช้ผลงานทางค่านิชาการประกอบการพิจารณาอยู่ในระดับปานกลาง ผู้เข้ารับการฝึกอบรมพอใจการจ้กครูเข้าชั้นเรียน มีการบรรยายภาคในการปฏิบัติงานเป็นที่น่าพอใจ และมีการประชุมครูเพื่อแก้ปัญหาการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของมนูญ เอี่ยมวิสัย (2519 : 85-86) ที่พบว่า ขวัญในการปฏิบัติงานของครูประถมศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

จากการศึกษาเกี่ยวกับอัตราเวลาสอน พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำร่องมีจำนวนชั่วโมงที่สอนและจำนวนนักเรียนในชั้นอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากการได้รับมอบหมายงานอื่นให้ทำนอกเหนือจากการปฏิบัติงานสอน ครูเห็นว่าได้รับอยู่ในระดับมาก ทางค่านิชาการนักเรียนพบว่า นักเรียนขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนและใช้เวลาเดินทางมาโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากสภาพเศรษฐกิจเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับมากในด้านการประเมินประสิทธิภาพการเรียนการสอนพบว่า โรงเรียนและผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษามาประเมินประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากได้รับการประเมินจากหน่วยเหนือพบว่า อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติควรจะได้นำกระบวนการการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมครูประถมศึกษาของโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาไปเป็นแบบอย่างในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมครูประถมศึกษาต่อไป

2. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติควรจะได้ติดตามประเมินผลการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมนำร่องไปใช้ในการปฏิบัติงานของครูเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้ทราบว่าเมื่อครูได้รับการฝึกอบรมไปแล้ว ครูได้นำความรู้ไปใช้หรือไม่ และถ้าครูกลับไปปฏิบัติงานที่โรงเรียนแล้วครูจะเปลี่ยนแปลงระดับการนำความรู้ไปใช้หรือไม่

3. ในปี พ.ศ. 2529 ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะดำเนินการฝึกอบรมครูประถมศึกษาทั่วประเทศ ควรจะมีระบบการกำกับตรวจสอบ และดูแลให้หน่วยงานในสังกัด ซึ่งได้แก่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ มีการติดตามประเมินผลการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานของครูในสังกัดนั้น ๆ ด้วย

4. เจ้าหน้าที่สำนักโครงการรับความช่วยเหลือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นฝ่ายสนับสนุนและประสานงานการจัดดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ควรสนับสนุนการจัดทำโครงการที่อยู่ในความรับผิดชอบให้ดำเนินไปได้ อย่างสะดวก รวดเร็ว และบังเกิดผลดีต่อการจัดทำโครงการอื่น ๆ ในโอกาสต่อไป

5. ผู้เชี่ยวชาญโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ควรจะได้พิจารณาถึงการคัดเลือกคณะปฏิบัติงาน ให้มีทักษะในการพูด และการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม เพราะผู้ดำเนินการฝึกอบรมบางคนพูดไม่ชัดเจน และไม่สร้างความสนใจผู้เข้ารับการฝึกอบรม และการจัดหลักสูตรการฝึกอบรมขึ้น ให้คณะปฏิบัติงานควรจะมีแนวทางด้านทักษะในการพูด และการจัดกิจกรรมให้มากยิ่งขึ้น เพราะเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินการฝึกอบรม

6. ในการจัดฝึกอบรมที่จะจัดให้มีขึ้นต่อไปในปี พ.ศ. 2529 นั้น ผู้เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมในระดับอำเภอที่จะจัดฝึกอบรมครูในฐานะกลุ่มโรงเรียนต่อไป ควรจะได้พิจารณาถึงสิ่งเหล่านี้คือ

6.1 เวลาในการจัดฝึกอบรม ควรจะขยายเวลาในการฝึกอบรมให้มากขึ้น โดยช่วงที่ 1 ควรขยายเป็น 4-5 วัน และช่วงที่ 2 ควรเพิ่มเป็น 3-4 สัปดาห์ จะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีเวลาศึกษาชุดฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติอย่างพอเพียง

6.2 สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดฝึกอบรมควรจะจัดหาเทคโนโลยีสารสนเทศ และแผ่นใส ให้พอเพียงและมีคุณภาพจะช่วยให้การฝึกอบรมดำเนินไปโดยราบรื่น และเกิดผลดีต่อการฝึกอบรม

6.3 การจัดกิจกรรมสลับ ผู้ดำเนินการฝึกอบรมควรจะจัดกิจกรรมนันทนาการสลับกับกิจกรรมวิชาการให้มากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อเห็นว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความเครียด

7. ศึกษาวิเคราะห์ข้อบกพร่องจะได้มีการนิเทศติดตามผล ในด้านความรู้ที่ได้รับการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ควรแนะนำช่วยเหลือครูอย่างใกล้ชิด และผู้บริหารควรให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการและบำรุงขวัญและกำลังใจให้แก่ครู โดยการนำผลงานในด้านการสอนของครูมาประกอบในการพิจารณาความดีความชอบด้วย

ขอเสนอแนะสำหรับการศึกษาและวิจัยต่อไป

1. ควรจะได้มีการติดตามประเมินผลโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ในส่วนของการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานที่โรงเรียน ภายหลังจากการฝึกอบรมไปแล้วเป็นเวลา 6 เดือน 1 ปี หรือมากกว่านั้น

2. ควรจะได้ค้นหาแนวทางจากการประเมินโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาไปประเมินโครงการฝึกอบรมครูประถมศึกษาในโครงการอื่น ๆ ต่อไป

3. ควรกำหนดเกณฑ์ในการประเมินประสิทธิภาพการประถมศึกษาของประเทศเพื่อจะได้ใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินโครงการต่อไป